Így jöttem

BÁLINT MÁRTA

— Marosvásárhelyen születtem, úgyszólván minden ehhez a városhoz köt: gyermekkorom, ifjúságom — s ma is itt élek.

Kedvesen, nyílt mosollyal, örömteli arccal néz rám. Ragyognak fekete szemei. Alakításai általában tele vannak melegséggel, szelíd tónusokkal, pasztellszínekkel festi őket, nem kacérkodik a taszító tetszetősséggel, nem hivalkodva akar uralkodni a nézők lelkén. Láttam annak idején Gárdonyi Géza *A bor* című, Hunyadi rendezte előadásban, *Kakuk Marci* Csuri Linkájában, Bródy *A dadá*jában, és mindig meglepett érzékeny, csupa szív, tiszta alakjaival. Hogy tud valaki ilyen tiszta, szép maradni?

— Nem is szeretnék megöregedni. Azt hiszem, a szüleimnek köszönhetem. A színház szeretete mellett sok pozitív emberi vonást örököltem tőlük. Derűs életszemléletemet, emberszeretetemet — mert én szeretem az embereket — talán édesanyámnak köszönhetem. Szeretek, akárcsak ő, derűs, ép lelkű, okos emberek társaságában lenni, felszabadultan, felhőtlenül nevetni, minél kevesebbet szomorkodni. Ha olykor nehéz is, mindig megpróbálok örülni az életnek. A tehetségemet — úgy érzem — édesapámtól örököltem. Ő még ma is, ha sikerül feloldódnia, képes elbűvölni, magával ragadni egy egész társaságot. Humora, utánzókészsége utolérhetetlen. Sokgyermekes földműves családból származik, színes, de nehéz gyermekkora volt. Szerette a muzsikát — hallásomat és énekhangomat is tőle örököltem —, s hegedűre vágyott. Mit tehetett ilyen esetben — akkor — egy egyszerű falusi gyermek? Kóréhegedűt készített magának, s átszellemülten mímelte a hegedülést. Akinek füle volt — meghallotta a lélek hangját.

— Hogyan választottad ezt a pályát?

— Édesanyám magyar szakos tanárnő volt, maga is számtalan iskolai gyermekelőadás szenvedélyes szövegírója, rendezője, kosztümtervezője és szervezője egy személyben. Nyilván, így vagy úgy, ezekből én sem maradhattam ki. Ma is élénken emlékszem kiskorú magamra, ahogyan felnőttruhákban illegek a tükör vagy a családi „nagyközönség" előtt, és szavalom az Anyám tyúkját és a De szeretnék gazdag lenni-t. De igazi találkozásom, az első, a színházzal akkor történt, amikor Bródy A tanítónőjében statisztáltam. Ekkor kapott meg egy életre a színház „szaga", valósággal ittam magamba a színfalak, kosztümök, a kopott, rivaldafény fakította plüss furcsa, sajátos, poros szagát, amely ha behunytam a szemem, az annyira áhított színházi világot varázsolta elém... Sosem felejtem el, milyen büszke voltam első keresetemre, amit a statisztálásért kaptam. Társaimat mustáros virslire hívtam, s a maradék pénzt diadalmasan vittem haza... Első kudarcom is felejthetetlen. Tánckar helyett a kórusba vettek fel az egykori Székely Népi Együttes gyermekkarába... Magyartanáraimnak: Hajdú Hajnalnak és Filep Annának is sokat köszönhetek. Tudatosabban ők irányítottak a színi pálya felé. Filep Anna valósággal kézen fogva vitt beiratkozni a felvételire.

— Kik tanítottak?

— Rengeteget tanulhattunk kiváló Lohinszkytól, aki elültette bennünk a színházi etikát, ma is csodálni tudom azért a maximális odaadásért, amit a színház iránt érez, tesz, lepipálja a fiatalabbakat is komoly ügyszeretetével.

— Szatmárt választottad a kihelyezésnél?

— Igen, és nagyon örülök neki. Életemben s a pályámon is az volt a legfelhőtlenebb korszak. Csak utólag tudtam fölmérni, mit jelent, ha kezdő színészre odafigyelnek, szeretik, bíznak benne. Egyszerűen éreztem, hogy szükség van rám. Tulajdonképpen Vásárhelyre kerülve tanultam meg, hogy küzdeni is tudni kell ezen a pályán. Hálátlanság volna panaszkodnom ennyi év távlatából, hiszen itthon sem tartoztam a keveset foglalkoztatottak közé, bár volt vagy öt évem, amit a kispadon töltöttem. Játszottam, de nem olyan szerepeket, amelyekben megmutathattam volna magam. Az *Itt csendesek a hajnalok* című előadásban adódott rá először lehetőségem. Nagyon közel éreztem magamhoz Liza alakját, és Kincsessel is remekül tudtunk dolgozni. A csapat is lelkes volt... Lényegesnek tartom, hogy a színésznek bizonyos életkorban, *bizonyos szerepeket el kell játszania.* A tehetség olyan, mint a virág, ha nem öntözik kellő időben — kiszárad. Az állandó és tehetségre szabott színpadi jelenlétre — igenis — szükség van. Nem hiszek abban, hogy otthon formában tudom tartani magam. Szükség van a közönséggel való kapcsolatra. Arról nem is beszélve, hogy más energiák feszülnek az emberben húsz és harminc között, mint negyven és ötven között.

— Miket játszottál?

— Volt egy olyan évadom, amit minden színésznőnek kívánok: egyik este *Lear király* Reganjét játsztam, másnap az *Énekes madár Magdóját*, még műsoron volt Gárdonyitól *A bor*, amiben Rozikát alakítottam; abban az évadban játsztam Muşatescu *A szélkakas*ában Amelie-t, egy nagystílű dámát, és Krúdy *Vörös postakocsi*jának Esztelláját. Őt, mondhatom abszolút főszerep, és egymástól teljesen különböztek. Ezek közül a Magdó volt számomra a legfelejthetetlenebb élmény. Éreztem, éltem azt a figurát. Életre szóló színészi tanulság volt maga az együttműködés is Tompa mesterrel. De meghatározó élmény volt számomra Hunyadi Andrással is dolgozni. Színésznői kibontakozásom Vásárhelyen az ő odafigyelésének és feltétlen bizalmának köszönhetem. Hunyadi ráérzett arra — hogyan? Ez már az ő titka! —, hogy mit bízhat rám. Neki köszönhetem a *dadát* is Bródy művéből, Eszter megformálásának a lehetőségét Csiky *Cifra nyomorúság*ából, és folytathatnám... Csak hálás lehetek neki. Krúdy *Vörös postakocsi*jának Esztellája is emlékezetes élményem. De hát nyilván a legfrissebb feladat a legizgalmasabb. Legutóbbi nagy feladatom Larissza alakjának megelevenítése volt Osztrovszkij *Hozomány nélküli lány* című darabjában. Belülről tudtam „hozni", mint a műsorfüzetben elmondtam. E sze-

Kislánykorában, nővérével

Édesanyjával

Édesapja

Ez a család

Fiával, Gergővel, sízni tanul

Ferenczy Istvánnal az Énekes madárban

Ács Alajossal a szatmári Vendiákokban

Ismét Lohinszkyval A hozomány nélküli lányban

Hunyadi Lászlóval a Kakuk Marciban

A Vörös postakocsiban Lohinszky Loránddal

Jelenet A dadából. Partnere Csorba András.

reppel azt szerettem volna érzékeltetni, hogy az ember nem arra született, hogy a végsőkig elviselje a kiszolgáltatottságot. Hemingway-jel vallom: az embert el lehet pusztítani, de nem lehet legyőzni.

— Hogyan dolgozol?

— Az ösztöneim dominálnak mindenképpen, először az ösztöneim vezetnek, később párosulnak a tudattal... tudom is én, inkább egyfajta vegyülete ez tudatnak és ösztönnek, de ha mérlegre tenném, az ösztön felé billenne a serpenyő.

— Filmeztél is.

— Igen. Kétszer. Mindkét filmszerepem színpadi alakításhoz kötődik. Az *Itt csendesek a hajnalok* bemutatóján látott Gh. Turcu, az *Esti vendégek* című film rendezője. Örömmel fogadtam meghívását az egyik főszerep alakítására. Olyan kiváló partnerekkel dolgozhattam, mint Ion Caramitru, Ovidiu Iuliu Moldovan és mások. A másik „filmfellépésem" indulásának körülményei már kalandosabbak. A színházban '79 tavaszán kezdtük meg a *Vörös postakocsi* próbáit. A nézőtéren ültem a kolléganőmmel, amikor a mögöttem ülő ismeretlen hétéves kisfia elkezdett nekem „udvarolni". Be is mutatkozott: Hintsch Gyurika... Eltelt néhány hét, sor került a főpróbákra. Éjfél után, fáradtan tértem haza. Alig aludtam el, amikor a telefon csengője kíméletlenül belehasított legjobb álmomba. Azt hittem, ostoba tréfát üznek velem. Az ismeretlen telefonáló közölte, hogy Budapestről hív, és Hintsch Györgynek hívják. Kis híján bosszúsan lecsaptam a kagylót. Tisztázódott, hogy a magyar filmrendezőnek megtetszett az Esztella-alakításom és meghívott próbafelvételre Budapestre. A felvétel „sikerült", s így kaptam meg a *Naplemente délben* című film egyik női főszerepét. Parádés szereposztás volt, partnerem Huszti Péter, azután Kálmán György, Sinkovits Imre, Lohinszky Loránd... A filmet a hazai mozikban is vetítették.

— Milyen érzés volt filmezni?

— Szeretek kitárulkozni, megmutatni magam. A film erre kiváló lehetőséget adott. A kamerák a vesémbe is belelátnak. Kár, hogy egyelőre a folytatás elmaradt...

— Azt mondtad, szereted az embereket. Hogy érzed, téged is szeretnek? Például a kritika?

— Nos, nem mondhatom, hogy elkényeztetett. Bár nem írtak, írnak rólam általában ledorongolóan, azért egy kicsivel több odafigyelést a kritika részéről is elvárnék. Irtóznék attól, hogy sztárrá fújjanak fel, nem erről van szó... Egyébként számomra a közönség szeretete és ragaszkodása jelentette mindig is a legjobb kritikát. És erre sohasem panaszkodhattam. Udvarhelyen turnéztunk például az *Énekes madárral*. Fergeteges siker, virágok. Előadás után a szállodai szobánkba mentünk. A folyosóról beszélgetés foszlányai csapják meg a fülemet. Valaki kitartóan kérdezősködik, bekopogtat a szobákba. Kiderült: a szálloda egyik takarítóasszonya volt, aki kijelentette: addig nem nyugszik, amíg személyesen nem látja Magdót, amíg legalább két szót nem beszél vele. Meghatott ennek az asszonynak az őszinte, szívből jövő csodálata. Vagy Kolozsváron *A dadával*. Kimegyek egyéni tapsra, s hallom, hogy kiáltják: — Bravó! — És akkor több függönyözés, és megint... Ilyet soha életemben nem éltem át. Majdnem odagyökerezett a lábam a színpadra.

— A kollégáid szeretnek mint partnert?

— Azt hiszem, igen. Már több kollégám mondta, hogy jó partner vagyok. Sajnos, ritkán cseréljük ki véleményünket egymás alakításairól. Pedig az lenne az ideális. Még akkor is, ha nem értünk vele egyet. Mindenképpen hasznunkra volna, ha meghallgatnánk egymást.

— S ez miért nem történik meg?

— Talán túl hiúk vagyunk, bizalmatlanok egymás iránt...

— Vannak hibáid, amikről tudsz, és ki kell küszöbölnöd őket?

— Hogyne! Például mindig ügyelnem kell arra, hogy ne mozogjak agyon egy szerepet. Vagy a hangomra. Kis terjedelmű. Nem segít. Tudatosan kell kialakítanom a középhangjaimat.

— Miért játszol te szinte mindig naivákat? Ilyen vagy?

— Játsztam Regant is a *Lear királyban*. A kritikusok fel is voltak háborodva a szereposztás miatt. Bár egy bukaresti kritikuscsoport megdicsért ezért az alakításomért. De úgy érzem, pozitív szerepekre alkalmasabb vagyok... Igyekeztem megőrizni magamban a gyermek tisztaságát... Nagyon jó lenne, ha nem öregednék meg! — Nevetve mondja ezt. — No de félre a tréfával — folytatja —, életem eddigi legnagyobb sikere a fiam, Gergő. Nemcsak színház-, hanem családcentrikus is vagyok, szeretem, ha mindkettő „megy" — ha a színházi és családi életem harmonikus. A fiam — legalábbis számunkra — csodálatos teremtés. Bámulatra méltó akaratereje van. Sehogyan sem tudtuk leszoktatni a cumizásról. Míg egyszer csak kijelentette: — Most már nagyfiú vagyok, holnaptól nem kell a cumi! — Másnap este, mikor lefektettük mackói társaságában, odatettük az elmaradhatatlan cumit is. Felháborodva jelentette ki: — Mondtam, hogy többet nem cumizom! — És nem nyúlt hozzá. Egész éjszaka forgolódott, de nem nyúlt hozzá. És roppant fantáziadús. Elfogultság nélkül: kiváló gyermekrajzokat készít.

— Terveid?

— Valami egészen új arcomat szeretném megmutatni a nézőknek, és magamnak nem utolsósorban. Rengeteg energia, játékkedv feszül még bennem. Ezért is vallom, együtt az ifjabb Dumas-val: „A színház olyan, mint a szerelem, jó kedély, fiatalság, egészség és erő kell hozzá." Nos, ez az én változatlan művészi hitvallásom.

Lejegyezte: NÁSZTA KATALIN